

Teruggetrokken kloosterlevenleven in verstilde eenvoud

Onderwerp **binnenhoven en park abdij
Koningsoord**
Locatie **voormalige Johannahoeve, Arnhem**
Ontwerper **veenenbos en bosch
landschapsarchitecten**
Projectontwerpers **Jeroen Bosch, Ivana Zambeli,
Femke Visser, Annie Beugel**
Architectuur **Gert Grosfeld, GSG Architecten**
Opdrachtgever **Abdij Koningsoord**
Ontwerp **2006 - 2007**
Uitvoering **2008 - 2009**
Grootte **28 ha**

Het voorplein bij de ingang van de abdij.

De moestuin aan de rand van het park.

De hof in het binnenslot is door de witte muren en de rode halfverharding lichter en vriendelijker dan de andere hof.

De stille hof voor gasten die in retraite gaan.

Plankaart. De hoven liggen 15 graden gedraaid ten opzichte van de contour van het gebouw.

De pomp in de vijver herinnert aan de Johannahoeve die hier begin vorige eeuw werd gebouwd.

Wie de bewoonde wereld van Oosterbeek achter zich laat, treft na een korte wandeling door het bos aan het einde van een lange laan een aantal gebouwen rond een klein voorplein. Het is de abdij Koningsoord, die dit voorjaar werd betrokken door ruim dertig zusters van de Cisterciënzer Orde uit Berkel Enschoot.

De zusters moesten op zoek naar een nieuw thuis toen hun oude abdij in Brabant werd aangewezen als Vinex-locatie. Na lang zoeken vonden zij een geschikte plek in de voormalige Johannahoeve bij Oosterbeek.

De zusters lieten het oude missiehuis van de paters van Mill Hill grotendeels slopen en vervangen door een nieuwe abdij, gebaseerd op eeuwenoude principes van de Cisterciënzer Orde. Sommige van deze

regels hebben in onze tijd hun praktisch nut verloren, maar de symbolische betekenis blijft bestaan. Zo bestaat in het gebouw nog steeds een 'vuile kant' waar wordt gewassen, gekookt en gegeten, en een 'schone' kant waar zich de kapel bevindt. De ruimtes voor zusters en gasten die in retraite gaan zijn van elkaar gescheiden in een binnen- en een buitenslot, zodat de gasten het reguliere kloosterleven niet verstoren. Het park rond het gebouw en het aangrenzende bos behoren tot het binnenslot. Muren van schanskorven gevuld met puin van het afgebroken missiehuis scheiden het binnenslot en het buitenslot. De slotmuur loopt in het gebouw door als een onregelmatig gemetselde muur van verschillende kleuren baksteen.

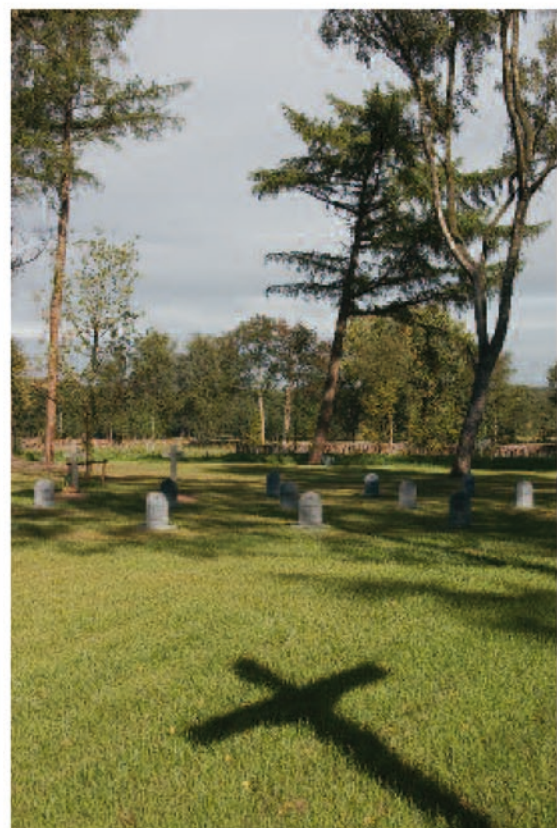
Van oudsher kennen kloosters ommuurde tuinen

– veilige, stille hoven die uitnodigen tot contemplatie. In het buitenslot ligt een hof die is bedoeld als stille tuin voor de gasten. Deze hof is buitengewoon ingetogen, bijna spartaans, met donkergrijze halfverharding, een bank en één plantvak, omzoomd door een eenvoudige lichtgrijze betonnen rand. De enige geluiden die tot deze tuin doordringen zijn de regen en de wind in de kruinen van de bomen die vanuit de hof zichtbaar zijn. In de hof is men tegelijkertijd binnen en buiten.

Een tweede hof vormt het hart van het binnenslot en is ontworpen als een klassieke kruisgangtuin. De uitstraling is vriendelijker, de kleuren zijn zachter en lichter dan in de andere hof. De hof bevat vier vakken die verschillen in hoogte en invulling. Aan de kant van de keuken en de eetzaal ligt een vijver die

De slotmuur (linksachter) vormt de begrenzing tussen privé en openbaar. De omsloten tuin is bestemd voor de gasten en hoort bij het buitenslot.

De begraafplaats aan de rand van het bos.

De slotmuur van schanskorven met puin van het oude gebouw.

Het bos behoort tot het binnenslot en is niet toegankelijk voor bezoekers en buienstaanders.

Hoogteverschillen zijn overbrugd door grote vlakken te verbinden door taluds en korte knikken.

Stroken bakstenen tussen het grijze beton en planten in potten: een niet erg geslaagde poging om het terras intiemmer te maken.

De watertuin ligt open en bloot aan de rand van het park.

staat voor zuiverheid en bron van leven. Het nest jonge kwikstaartjes in de oude pomp van de modelboerderij vormt de concrete, aardse vorm van deze symboliek. In een tweede vak zijn laagvertakte appelbomen geplant, die wat schaduw bieden en het zicht filteren. De rolstoelbestendige paden zijn van rode halverharding en binnen de grijze betonranden van de overige vakken bestaat de beplanting uit bodembedekkers met enkele solitaire planten en bollen. De planten zijn niet alleen gekozen om hun kleurschema van grijsgroen en roze, maar ook om hun Bijbelse symboliek. Hier geen banken, de ruimte blijft leeg. Dit is een plek om in

gedachten verzonken te zijn of de verbeelding de vrije loop te laten. De zusters dromen stilltjes van pootjebaden in de vijver op warme zomerdagen. De beslotenheid van de hoven contrasteert met het ruim opgezette park rond het hoofdgebouw. Ook hier straalt de opzet rust en eenvoud uit. De bestaande helling is gemodelleerd tot plateaus en taluds. Paden overbruggen de hoogteverschillen met lange rechtstanden en korte verbindende knikken. Vloeiende lijnen passen volgens de ontwerpers minder bij de soberheid van de orde. Het grote grasveld van het park gaat over in een boomgaard met daarachter een dierenweide en een dodenak-

ker. De oude graven zijn uit Berkel-Enschot overgebracht naar de nieuwe begraafplaats en in rijen rondom een kruisbeeld gegroepeerd. Het aangrenzende bos maakt eveneens deel uit van het binnenslot. De paden aan de rand van het bos zijn afgezet, zodat de zusters ongestoord in het bos kunnen wandelen. In een kleine gemeenschap zit men boven op elkaar en is het moeilijk om mensen te ontlopen. Het bos biedt de zusters de mogelijkheid om even alleen te zijn. Langs de rand van het park ligt een strook met kleinere gebruiksruidtes: een watertuin met terras, een bloementuin en een moestuin. De slotmuur van

schanskorven is vanwege het uitzicht laag gehouden. Zondagse wandelaars proberen echter regelmatig over de muur een gezellig praatje aan te knopen. De zusters hebben daarom besloten het uitzicht op te geven en de muur tot 1,80 meter te verhogen. Dat biedt wellicht ook wat meer beschutting in de watertuin met het terras die nu nogal verloren in de ruimte ligt. Het is duidelijk dat de zusters zich er (nog) niet op hun gemak voelen en zich deze plek nog niet hebben toegeëigend. Het gladde, grijze beton uit de hoven komt terug in de bestrating van de tuinen. Terwijl de ontwerpers gemetselde muurtjes voor de hoven te romantisch

vonden, hebben ze in de tuinen wel baksteen toegepast om de grijze tegelvlakken te breken en de terrassen wat meer intimiteit te verschaffen. De stroken baksteen tussen het beton doen echter eerder denken aan de achtertuin van een rijtjeswoning dan aan de verstilde eenvoud die zo past bij dit klooster. De Cisterciënzer nonnen leiden een kloosterleven van gebed, afzondering, stilte, arbeid en soberheid. Het ontwerp van de buitenruimte is een vertaling van die principes: stil, ingetogen en soms bijna streng van eenvoud. Toch is het geen abstracte esthetiek geworden, maar een serie aangename gebruiksruidtes die voldoet aan de spirituele én

aardse behoeften van de zusters en hun gasten. Waar de ontwerpers hebben geprobeerd om even aan de ingetogen soberheid te ontsnappen, in de watertuin, valt het resultaat uit de toon. Het oogt kneuterig, terwijl de tuin te weinig wordt gebruikt om zo'n privé sfeer te legitimeren. De tijd zal leren of deze tuin alsnog de buitenhuiskamer van de zusters wordt – niet mooi, maar wel eigen – of bij gebrek aan gebruik zal vervagen en uiteindelijk opgaan in het park.

Marlies Brinkhuijsen
Foto's Rita van Biesbergen